

6. HVC-beleidskader “van gas los”

Aan: Algemene Vergadering
Van: directie en raad van commissarissen
Betreft: beleidskader “van gas los”
Datum: 6 april 2018

INLEIDING

Het maximaal benutten van restwarmte is voor het grondstoffen- en energiebedrijf HVC al vanaf dag één een vanzelfsprekend principe. Daar is met het klimaatakkoord van Parijs en de “van aardgas los” ambitie een extra dimensie bijgekomen. In dat kader is in de AV van december 2017 besloten dat HVC als kerntaak heeft om zich voor haar aandeelhouders te ontwikkelen tot “van gas los” partner. Het doel van dit memo is om die opdracht te bevestigen, de beleidskaders daarbij vast te stellen, en de rol en activiteiten van HVC verder uit te diepen. Los van de formele beleidskaders, zal tijdens aankomende AV een presentatie worden gegeven met een opsomming van de activiteiten die HVC inmiddels rond “van gas los” heeft ontwikkeld.

Opbouw van het document

Dit document is opgebouwd uit drie delen:

1. De “van gas los” context
2. Op welke manier “van gas los”?
3. De rol en activiteiten van HVC

In het eerste deel wordt de aanleiding beschreven en concreet uitgelegd voor welke opgave we staan. Het tweede deel legt uit welke manier we de transitie kunnen maken, door globaal uit te leggen welke varianten er - op wijkniveau - zijn voor warmte, en daarbij onderscheid te maken naar bestaande bouw en nieuwbouw. In het derde deel wordt ingegaan op de kaders waarbinnen HVC zich ontwikkeld heeft en wil doorontwikkelen als warmtespeler, waarbij de rol en de activiteiten van HVC verder worden uitgediept.

1. DE “VAN GAS LOS” CONTEXT

Waarom gaan we “van gas los”?

In het klimaatakkoord van Parijs is afgesproken om de opwarming van de aarde te beperken tot ruim beneden de 2°C, met een streven de opwarming te beperken tot 1,5°C. Hiervoor is een energietransitie noodzakelijk, met het streven naar een CO₂-arme energievoorziening die veilig, betrouwbaar en betaalbaar is in 2050. Dit meer algemeen verwoorde streven heeft in “van gas los” een concrete vertaling gekregen: de rijksoverheid gevolgd door veel gemeenten en waterschappen in Nederland hebben de ambitie uitgesproken om in 2050 “van gas los” te zijn. Gemeenten hebben daarin voor hun eigen verzorgingsgebied de regierol.

Een CO₂-arme energievoorziening

Het energieverbruik in de gebouwde omgeving beslaat ruim 30% van het totale energieverbruik in Nederland. Anno 2018 bestaat circa 90% van die energievraag in de gebouwde omgeving uit ruimteverwarming met aardgas. Het gaat dan jaarlijks in Nederland om zo'n 12 miljard kuub gas; bij

wijze van grove indicatie geëxtrapoleerd naar het HVC-verzorgingsgebied: jaarlijks 1,5 miljard kuub aardgas waar een alternatieve warmtebron voor gevonden moet worden.

Deze transitie vindt hoofzakelijk plaats op drie fronten:

- a. Reductie warmtevraag.
Om het beoogde doel van een CO₂-arme gebouwde omgeving te behalen is een forse energiebesparing nodig zowel in de bestaande gebouwde omgeving (renovatie) als bij nieuwbouw. Belangrijk element met oog op de leveringszekerheid is ook het zoveel mogelijk wegnemen van piekbelastingen in de warmtevraag.
- b. Verduurzamen warmteaanbod.
De resterende warmtevraag zal ingevuld moeten worden met volledig duurzame bronnen, bijvoorbeeld uit geothermie, vaste biomassa, duurzaam gas of duurzame elektriciteit. Het benutten van restwarmte, daar waar beschikbaar, biedt een kans om snel stappen te zetten. Ook de potentie van warmte uit oppervlaktewater wordt in dit kader door de waterschappen in beeld gebracht.
- c. Investeren in energie-infrastructuur.
Grootschalige investeringen zullen nodig zijn in het aanleggen, vervangen of verzwaren van de noodzakelijke installaties en netten. De aard van de investeringen is afhankelijk van de keuze per gemeente of wijk. Enerzijds zal het gaan om aanleg van warmtenetten; waar de keuze valt op all-electric is in elk geval verzwaring van het elektriciteitsnet nodig en/of opslagvoorziening. Hoewel het voornemen is dat het bestaande aardgasnet wordt afgebouwd, zijn mogelijk tegelijk investeringen nodig in netten voor duurzaam gas.

Een opgave van ongekende orde

De opgave is van een ongekende orde. Om de doelstelling van een CO₂-arme gebouwde omgeving in 2050 te realiseren, moet in Nederland uiterlijk in 2022 een beweging in gang gezet zijn om meer dan 200.000 gebouwen per jaar over te laten gaan op een duurzaam alternatief voor aardgas.

Essentieel is ook dat op nationaal niveau een overkoepelend systeem van bestuurlijke, juridische en financiële kaders wordt gecreëerd om de beoogde verduurzaming te bereiken binnen maatschappelijk verantwoord geachte kaders. Het rijk blijft systeemverantwoordelijke voor een betrouwbaar en betaalbaar energiesysteem, zorgt voor de condities en randvoorwaarden voor de lokaal te maken keuzes en houdt regie op het behalen van de overkoepelende doelstellingen. De gemeenten krijgen een regierol op lokaal niveau en stemmen af op regionaal niveau. Belangrijke stakeholders daarbij zijn onder andere de netbeheerders, potentiële warmteleveranciers waaronder dus ook de waterschappen en lokale/regionale woningcorporaties.

Om met al deze betrokken partijen slagvaardig te kunnen opereren is een langjarige planmatige aanpak gewenst met een gestructureerde afstemming tussen verschillende bestuurlijke schaalniveaus. Een dergelijke programmatische aanpak, al dan niet met een (boven)lokaal programmabureau 'warmtetransitie', biedt tevens ruimte voor een langjarige financiële strategie en mogelijkheid op maximale kennisontwikkeling.

2. OP WELKE MANIER “VAN GAS LOS”?

Warmtebeleid en plannen per wijk

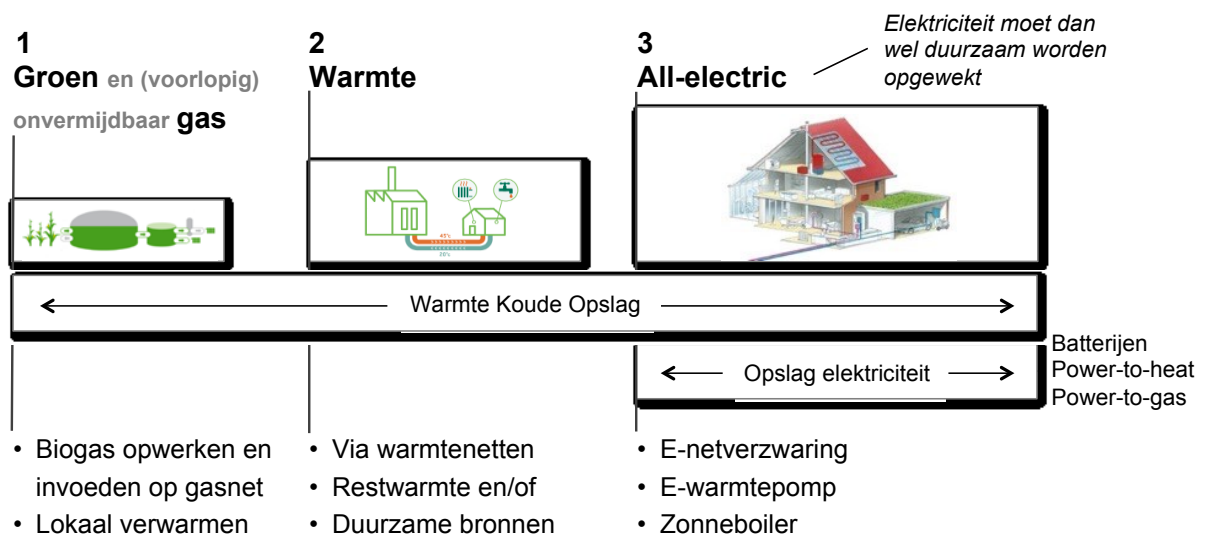
Onderdeel van de planmatige aanpak zoals die het rijk voor ogen staat is dat elke gemeente warmtebeleid geformuleerd heeft en uiterlijk eind 2021 voor alle wijken en gebieden binnen zijn grenzen een besluit genomen heeft waar en wanneer er een alternatieve warmtevoorziening gerealiseerd moet zijn. Voor de wijken die vóór 2030 staan ingepland, wordt aangegeven voor welke alternatieve energiedrager wordt gekozen, welke infrastructuur daarvoor nodig is en hoe de

verduurzaming voor langere periode gewaarborgd is. Voor de wijken die na 2030 in de planning zitten acht het rijk het maken van een definitieve keuze nog niet opportuun om ruimte te laten voor “nieuwe technologische, economische en maatschappelijke inzichten”.

Het lokaal warmtetransitieplan wordt bij het in werking treden van de omgevingswet een voorgeschreven onderdeel van de lokale omgevingsvisie en het omgevingsplan. Om consistentie te bereiken worden deze plannen regionaal afgestemd.

Grosso modo drie varianten

Kijkend naar het gemeentelijk taakveld zijn grosso modo drie varianten denkbaar om in de warmtevraag in de gebouwde omgeving te voorzien:

- Groen gas

Groen gas (bv uit het vergisten van gft of zuiveringsslib) is momenteel nog niet op grote schaal beschikbaar. Op termijn zouden gasvormen als groen gas, syngas of waterstof wel een reëel alternatief voor aardgas kunnen worden. In de afweging kan de variant “wachten op groen gas” mogelijk een rol spelen voor de historische binnenstad, waar in de jaren 60 van de vorige eeuw wel de infrastructuur voor aardgas is aangelegd, maar ingrepen in de infrastructuur en/of de bebouwing nu op grote bezwaren stuiten.

- Warmtenet

Daar waar geothermie of andere duurzame warmtebronnen voldoende potentieel bieden en een geconcentreerde warmtevraag aanwezig is, is de aanleg van een warmtenet vaak een kosteneffectieve stap. Het benutten van restwarmte kan tevens een eerste stap zijn om op termijn stapsgewijs over te gaan naar 100% hernieuwbare warmte in de vorm van geothermie, energie uit oppervlaktewater en andere duurzame bronnen, in combinatie met warmtepompsystemen die worden gevoed met duurzaam opgewekte elektriciteit. Een grove inschatting laat zien dat warmtenetten uiteindelijk zullen kunnen voorzien in circa 30% van de warmtevoorziening.

- All-electric

Een groot deel van de woningen in Nederland zal elektrisch verwarmd worden in 2050. In nieuwbouw kan de all-electric variant met een warmtepomp al uitstekend worden toegepast. In bestaande bouw vergt deze oplossing nog relatief hoge investeringen in de woning omdat vergaande isolatie en aanpassing van installaties een vereiste zijn (bijvoorbeeld voor het nul-op-

de-meter concept). Bij een meer grootschalige en gestandaardiseerde aanpak kan dit goedkoper worden. Voorwaardelijk voor een keuze voor all-electric is het investeren in verzwaring van het elektriciteitsnet en een slim sturingssysteem en/of opslag dat helpt piekbelasting te voorkomen.

Bestaande bouw en nieuwbouw

Op de ambitie “van gas los” is door gemeenten enthousiast gereageerd met tal van intentieverklaringen om nieuwbouwwijken zonder aardgasaansluiting te realiseren en ook in de Tweede Kamer is voortvarend de aansluitplicht op het aardgasnet voor nieuwbouw geschrapt.

Daarmee worden relevante stappen gezet, waarbij voor nieuwbouw de gemeentelijke regierol zich veelal ook kan beperken tot ‘kaderstellend’ en ‘voorwaardenscheppend’. Afhankelijk van de lokale situatie zal een projectontwikkelaar kiezen voor een collectieve oplossing, dan wel wordt individueel een all-electric-warmtevoorziening aangelegd.

Hoewel de keuze van de warmtevoorziening bij nieuwbouw de inwoner vanzelfsprekend direct raakt, is de gevoeligheid van ingrijpen in de bestaande bouw vele malen groter. De uitdaging voor de warmtetransitie in de bestaande bouw ligt dan ook in belangrijke mate in de maatschappelijke component: draagvlak realiseren zodat iedereen op een goede manier, op tijd en tegen acceptabele kosten meewerkt aan het bereiken van de duurzaamheidsdoelen. De voorwaarden hiervoor zijn voor de particuliere woningeigenaar in de binnenstad naar alle waarschijnlijkheid heel anders dan voor de huurder in een buitenwijk.

3. DE ROL EN ACTIVITEITEN VAN HVC

“Van gas los” kerntaak van HVC

De aandeelhoudersvergadering heeft in 2017 bevestigd dat het ondersteunen van de gemeenten en waterschappen in “van gas los” gezien moet worden als kerntaak voor HVC in lijn met de eerdere opdracht om maximaal te verduurzamen op restwarmte. De collectief in HVC opgebouwde kennis, kunde en slagkracht op het gebied van duurzame warmtebenutting, zowel in warmtenetten als in duurzame bronnen zoals geothermie, biedt in die optiek nu alle aandeelhouders meerwaarde om concreet stappen te zetten in het realiseren van een CO₂-arme warmtevoorziening.

Collectieve warmte is voor HVC niet het uitgangspunt maar uitsluitend een middel om de “van gas los” ambitie te realiseren. Anno 2018 heeft HVC als warmteleverancier ruim 21.000 woningequivalenten in portefeuille en is uitbreiding met nog eens 25.000 woningequivalenten voorzien. Het projectmatig werken bij de ontwikkeling van warmtenetten gekoppeld aan de bio- en afvalenergiecentrales in het stedelijk gebied van Alkmaar en Dordrecht, en het geothermieproject Trias Westland in de gemeente Westland, heeft HVC de afgelopen decennia expertise opgeleverd zowel in de technische en beleidsondersteunende aspecten als in de maatschappelijke opgave om draagvlak te creëren bij bewoners.

HVC heeft hierdoor intensieve kennis van het dossier en de te bespelen beleidsterreinen, en combineert dat met praktisch organiserend en uitvoerend vermogen met de daarvoor vereiste financieringsmogelijkheden.

Een programmatische aanpak

In de voorbereidende fase van de lokale warmtetransitie kan HVC, vanuit de ervaring die bij andere aandeelhouders opgedaan is, de gemeente terzijde staan bij het formuleren van warmtebeleid en uitgangspunten voor de op te stellen warmtetransitieatlas. Vervolgens zal vaak behoefte zijn om te komen tot een programmatische aanpak. Zelfs de kleinste gemeente bestaat uit meerdere wijken die successievelijk aan de beurt moeten komen. Vaak ook zal er gekozen worden voor regionale samenwerking. Soms omdat stedelijke gebieden in elkaar overlopen, soms om schaalgrootte in de ontwikkeling mogelijk te maken. HVC heeft expertise in het opzetten en begeleiden van ingewikkelde

programmatische trajecten met meerjarig perspectief en kan dus ook hierin de aandeelhoudende gemeenten ondersteunen.

Collectieve warmte is – zoals eerder aangegeven – slechts één van de mogelijke transitiepaden. Daar waar collectieve warmte mogelijk is, ligt een uitvoerende rol voor HVC voor de hand. Tegelijkertijd is het geen wet van Meden en Perzen dat HVC in zo'n geval alle aspecten van de uitvoering voor haar rekening neemt. Ook bij collectieve warmte wordt per project gekeken wat de meest optimale realisatievorm is. Blijkt uit de transitieatlas of uit de besluitvorming dat de oplossing voor een wijk ligt in all-electric of een andere individuele oplossing, dan ligt de rol voor HVC (zoals in het schema op de volgende pagina is gevisualiseerd) vooral in de ondersteuning van een programmatische aanpak voor dit gebied om de totale transitie te realiseren. De adviserende en conceptuele rol van HVC strekt zich in dit geval uit over het hele palet aan mogelijkheden, maar het ligt niet voor de hand dat HVC de praktisch uitvoerende partij zal zijn voor het isoleren van woningen of het plaatsen van zonneboilers en zonnepanelen. Ook zal HVC geen individuele huizen of bedrijven ondersteunen (maar op verzoek uiteraard wel aansluiten op bestaande warmtenetten).

PMC's	Warmte										All-electric						
	Productie								Netten	Levering	-						
	Geoth.	Restw.	Biom.	WKK	CV	Hybr.WP	WP	WKO	-	-	CV	Hybr.WP	WP	WKO	Zon-PV	Z-boiler	Isolatie
Advies en Regie	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Ontwikkeling	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	*	*	*	*	-	-	-
Realisatie	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	*	*	*	*	-	-	-
Exploitatie																	
Huis / flat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wijk / flat	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	*	*	*	*	-	-	-
Bedrijf	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bedrijventerrein	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	*	*	*	*	-	-	-
Glastuinder	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Glastuinbouw	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	*	*	*	*	-	-	-

* : een uitvoerende rol voor HVC ligt niet voor de hand tenzij alsnog zou blijken dat een collectieve aanpak op basis van nutsprincipes de meest gewenste vorm is voor daadwerkelijk realisering van de 'van gas los – ambitie' voor de aandeelhouder.

HVC heeft zich afgelopen jaren ontwikkeld tot een volwaardige warmtespeler. De kennis en expertise in warmte en geothermie wordt verder doorontwikkeld in belang en dienst van de aandeelhouders. Daarbij zal HVC zich manifesteren in landelijke discussies rondom marktmodellen en is HVC lid van de meest relevante platforms op het gebied van geothermie. Om de rol van HVC te illustreren, geven we hieronder zes concrete voorbeelden.

- *Urk*: zoals zoveel gemeenten heeft Urk wel een energie- maar geen specifiek warmtebeleid. Er is een inhaalslag nodig om de warmtevoorziening te verduurzamen: hoe moet dat, wie doet dat, wanneer, wie gaat er betalen, en hoe nemen we onze inwoners mee? Samen met bureau Over Morgen helpt HVC om hier inzicht in te krijgen. We brengen de bouwstenen van lokaal

warmtebeleid in kaart, maken aan de hand van gebiedsgegevens inzichtelijk welke concrete kansen en uitdagingen er (op wijkniveau) bestaan voor het verduurzamen van de lokale warmtevoorziening en bespreken deze kansen en uitdagingen met (interne en externe) stakeholders. Dit vormt de basis voor het formuleren van het beleid, de doelstellingen en de aanpak van het lokaal warmtebeleid, en de vertaling daarvan in een uitvoeringsprogramma.

- *Den Helder*: Samen met verschillende stakeholders (gemeente, hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, marine, Port of Den Helder, woningcorporatie, NAM, en meer) wordt in Den Helder de haalbaarheid verkend van een warmtenet met restwarmte en geothermie als warmtebronnen. Partijen hebben vertrouwen uitgesproken in HVC als verbindende partij, aanjager, en procestrekker.
- *Heerhugowaard*: De ontwikkeling van een transport warmtenet door Heerhugowaard naar het Alton glastuinbouwgebied is een impuls voor de economische ontwikkeling van Alton en een impuls voor de uitfasering van gas in de bestaande gebouwde omgeving van Heerhugowaard. Hierbij wordt het transportnet niet ontworpen op de warmtebron van nu (de bio-energiecentrale in Alkmaar), maar op het inpassen van een geothermiebron in Alton. In de toekomst komt de warmte dus met andere temperaturen vanaf de andere kant en dit vraagt een toekomstgerichte en integrale kijk op de ontwikkelingen. HVC houdt altijd rekening met de vervolgstappen die in de transitie moeten worden gemaakt.
- *Drechtsteden*: “Van gas los” omvat een brede transitie van het warmtesysteem waar een integrale afweging tussen maximaal isoleren, individuele (all-electric) oplossingen en collectieve oplossingen moet worden gemaakt. Daar waar een warmtenet een goede oplossing is, wordt ook een zorgvuldige afweging gemaakt wanneer welke warmtebron voor zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. In Drechtsteden is een ontwikkelstrategie opgezet op basis van ‘kralen rijen’ en wordt vanuit een “van gas los” projectbureau (in oprichting) door de betrokken maatschappelijke partijen samen invulling gegeven aan de energietransitie.
- *Westland*: terwijl enerzijds HVC de gemeente Westland steunt bij het formuleren van de door de gemeenteraad vast te stellen energievisie, wordt praktisch aan de energietransitie gewerkt vanuit de samenwerking tussen HVC en het lokale netwerkbedrijf onder de naam Energie Transitie Partners (ETP). ETP zet samen met LTO Glaskracht in op het organiseren van warmtegebruikers in warmtecoöperaties. Inmiddels werkt ETP samen met drie warmtecoöperaties aan plannen voor de ontwikkeling van een warmtenet met geothermie, restwarmte en biomassa als warmtebronnen. De projecten worden zo opgezet dat ze optimaal aansluiten bij de wensen van de ondernemers en een optimaal gebruik maken van de ondergrond en de openbare ruimte (infrastructuur en productielocaties). Via ETP wordt vanuit deze warmtenetten ook warmte beschikbaar gesteld aan de gebouwde omgeving. Zo hebben alle ontwikkelaars van nieuwbouwwoningen (5.000) de intentie getekend om duurzame warmte af te nemen en wordt voor verschillende bestaande complexen de mogelijkheid om aan te sluiten op warmte onderzocht.
- *IJmond*: Warmtenetten en nieuwe warmtebronnen vergen forse investeringen en een focus op lange termijn maatschappelijke impact. Een commerciële benadering van deze infrastructurele opgave leidt vaak tot een rekenkundige onrendabele top, uitgaande van een business case met een looptijd van 15 jaar. Bij de ontwikkeling van nieuwe regionale warmtenetten zoals IJmond, wordt versnelling gerealiseerd doordat zowel het besluitvormingskader als de financiering zijn gebaseerd op een gezamenlijk portfolio aan projecten met een investeringshorizon van minimaal 30 jaar.

Krachtenbundeling rond warmtetransitie

Warmtetransitie, “van gas los”, is een opgave die de komende decennia in beslag zal nemen. De kracht van HVC is dat het collectief de aandeelhoudende gemeenten handelingsperspectief biedt. Dit betekent echter geenszins dat HVC in deze opdracht alleen kan en wil opereren. Krachtenbundeling met onder andere de netwerkbedrijven is van het grootste belang om de door hen – in een

vergelijkbare nutsomgeving als HVC – opgebouwde expertise in netaanleg en -beheer te koppelen aan de expertise van HVC in het ontsluiten van warmteproductie en het uiteindelijk beleveren van consumenten.

Hoewel in de huidige constellatie de warmtenetten van HVC een gesloten circuit vormen van productie naar afnemer/consument en terug, onderschrijft HVC ten volle het principe van 'open netten'. Zodra er sprake is van een 'volwassen' markt waar vraag en aanbod samenkomen is het vanzelfsprekend om te werken met open netten. Dit zal ook de termijn zijn dat op nationaal niveau de warmtenetten gesocialiseerd worden in lijn met de infrastructuur voor elektriciteit en gas. Vooralsnog is de besluitvorming nog lang niet zover en is het zaak om praktisch te handelen met de mogelijkheden van dit moment.

De combinatie van de lokale kennis en het vertrouwen van de gemeente met de expertise en uitvoeringskracht op warmte en duurzame bronnen in het HVC collectief, biedt een krachtige positie om invulling te geven aan de "van gas los" opgave.

Arbeidsmarkt vormt uitdaging

Het belangrijkste vraagstuk de komende jaren wordt waarschijnlijk gevormd door de arbeidsmarkt. De noodzaak om de juiste expertise en vakkennis op het juiste moment te binden in een situatie van enerzijds vergrijzing en anderzijds – wellicht nog belangrijker – kennis van nieuwe technologieën die in het vakonderwijs nog maar net opgebouwd wordt terwijl de bedrijven die de energietransitie in de praktijk vorm moeten geven, daarom zitten te springen. Binnen het geheel van het collectief van HVC zal ook in dit opzicht sprake moeten zijn van een programmatische aanpak om de inzet voor de verschillende aandeelhouders te kunnen mobiliseren.

Gezamenlijk optrekken, delen van kennis en ervaring, levert veel synergie op voor aandeelhouders en HVC. Het betekent ook dat er een collectief belang is om in geval van komende schaarste daar als gezamenlijke gemeenten/waterschappen en HVC oplossingen voor te zoeken.

Om optimale inzet van mens en middelen mogelijk te maken is een denkbare werkwijze om in HVC verband – parallel aan de ontwikkeling van lokale warmteplannen - de collectieve 'quick wins' binnen het totale aandeelhoudersgebied in beeld te brengen en een gezamenlijk plan van aanpak te bespreken in het Innovatieplatform. Het Innovatieplatform heeft in deze geen besluitvormende rol maar kan wel meedenken hoe vanuit het collectief het meest optimale milieurendement gegenereerd kan worden zonder het collectieve karakter van HVC geweld te doen.

Kaders vastgesteld in de AV van december 2017

De kracht van het collectief moet echter ook geborgd worden. De AV heeft voor inzet van het collectief HVC op de kerntaak "Van gas los" als strikte kaders meegegeven:

- a. HVC is alleen actief voor aandeelhouders;
- b. elke activiteit moet passen binnen de financiële kaders zoals vastgelegd in Koers 2024 uitmondend in keuzevrijheid van financiering in 2024;
- c. elk project moet zelfstandig renderen;
- d. van kruissubsidiëring tussen de activiteiten "grondstoffen", "energie uit afval" en "duurzame energie" kan geen sprake zijn.

In een beschouwing van de complexiteit van de opgave "van gas los" lijken de financiële kaders van HVC overigens niet de meest beperkende factor. Het tempo dat bepaald wordt door het formuleren van beleidsplannen en het organiseren van draagvlak voor lokale/regionale besluitvorming sluit goed aan bij de door de financiële kaders ingegeven fasering.

Besluitvorming en rapportage

Inzet op “van gas los” geschiedt volgens de reguliere besluitvormingskaders voor investeringen, dat wil zeggen dat alle nieuwe investeringen indien daaraan voor HVC risico’s zijn verbonden van € 10 miljoen of meer door de RvC vooraf ter goedkeuring worden voorgelegd aan de aandeelhoudersvergadering.

Over inzet en voortgang op de collectieve “van gas los” ambitie wordt jaarlijks in jaarverslag en aandeelhoudersvergadering kwantitatief en kwalitatief specifiek gerapporteerd.

VOORSTEL

De raad van commissarissen en directie stellen de aandeelhoudersvergadering voor om – gehoord het Innovatieplatform – in te stemmen met de hiervoor beschreven aanpak binnen de kaders zoals gesteld.

De Algemene Vergadering, bijeen te Alkmaar op 24 mei 2018,

Gelezen het voorstel van raad van commissarissen en directie d.d. 6 april 2018,

Gehoord het Innovatieplatform,

B e s l u i t :

vast te stellen het beleidskader “van gas los” d.d. 6 april 2018.

Aldus besloten,

Voorzitter,

Secretaris,